

Latvijas sabiedrisko mediju

Izraēlas un palestīniešu konflikta vārdnīca

Latvijas sabiedrisko mediju atbildība ir saglabāt objektivitāti un sniegt daudzpusīgu informāciju tādā veidā, lai auditorija pati var izdarīt savus secinājumus par Izraēlas un palestīniešu konfliktu.

Latvijas Radio žurnālistiem ir jācenšas izvairīties no vienas vai otras puses pārstāvjiem labvēlīgas terminoloģijas un no citu cilvēku izteiksmes veida pārņemšanas.

Dalībnieki

Palestīniešu kaujinieku grupējums “Hamās” – Eiropas Savienībā un ASV tas ir atzīts par teroristisku grupējumu. Sabiedrisko mediju žurnālisti var izmantot abus šos apzīmējumus. Attiecībā uz “Hamās” dalībniekiem, atbilstoši kontekstam, var lietot vārdus “kaujinieks” un “terorists”.

Vienlaikus “Hamās” ir politisks grupējums – viens no diviem lielākajiem palestīniešu politiskajiem spēkiem.

Grupējums vēlas iznīcināt Izraēlas valsti un tās vietā izveidot palestīniešu islāma valsti.

Pēc uzvaras 2006. gada palestīniešu parlamenta vēlēšanās grupējums “Hamās” pārņēma kontroli pār Gazas joslu. Vardarbīgi no tās izspiežot konkurējošo politisko grupējumu “Fatah”, “Hamās” autoritāri pārvalda Gazu, sistemātiski pārkāpjot Rietumvalstīs pieņemtos cilvēktiesību un tiesiskuma pamatprincipus.

Grupējumu “Hamās” atbalsta Irāna, nodrošinot finansējumu, ieročus un apmācību.

Grupējuma nosaukums latviski atveidojams pēc oriģinālvalodas izrunas – nelokāmā formā "Hamās", kas rakstāms pēdīnās.

Palestīnas pašpārvalde – starptautiski atzīta palestīniešu pārstāvniecība ar prezidentu, valdību un institūcijām. Pārvalda daļu Rietumkrasta. Šobrīd

palestīniešu administratīvā galvaspilsēta ir Rāmallāha. Tiek pieļauts, ka Palestīnas pašpārvalde nākotnē varētu uzņemt atbildību par Gazas joslu.

“Fatah” – lielākā sekulārā palestīniešu politiskā partija un vadošais spēks Palestīniešu pašpārvaldē. Atšķirībā no “Hamās”, atzīst Izraēlas valsti un iestājas par divu valstu risinājumu, Palestīnā iekļaujot Gazas joslu, Rietumkrastu un Austrumjeruzālemi.

Palestīniešu bēgļi - palestīniešu bēgļi ir palestīnieši un viņu pēcteči, kuri aizbēga vai tika izraidīti no savām dzīvesvietām Palestīnas kara (1947 – 1949), Arābu-Izraēlas kara (1948) un Sešu dienu kara (1967) laikā. Lielākā daļa palestīniešu bēgļu dzīvo 68 palestīniešu bēgļu nometnēs Jordānijā, Libānā, Sīrijā, Rietumkrastā un Gazas joslā vai to tuvumā.

UNRWA - ANO Palestīnas bēgļu palīdzības un darba aģentūra Tuvajos Austrumos. Sniedz atbalstu vairāk nekā 5,6 miljoniem palestīniešu bēgļu Tuvo Austrumu reģionā. Aģentūra nodrošina mācības skolās palestīniešu bērniem, sedz ikmēneša pabalstu izmaksas pensijas vecuma bēgļiem un cilvēkiem ar īpašām vajadzībām, kā arī nodrošina veselības aprūpes pamatpakalpojumus ne tikai Palestīnā (Gazā un Rietumkrastā), bet arī Jordānijā, Libānā un Sīrijā.

Libāniešu musulmaņu politiskā un militārā organizācija vai grupējums “Hizbullāh”. Izraēlas un palestīniešu konfliktā “Hizbullāh” atbalsta grupējumu “Hamās”, nodrošinot ieročus un, iespējams, apmācību. Eiropas Savienības valstīm ir atšķirīga nostāja pret organizāciju – dažas valstis abus spārnus – gan politisko, gan militāro – definējušas kā teroristiskus, citas – tikai militāro spārnū.

Karš vai konflikts

Izraēlas un palestīniešu konflikts – tas ir pieņemams un starptautiski atzīts jēdziens, lai atspoguļotu domstarpības, kuras abu pušu starpā pastāv jau vairākas desmitgades. Abas puses laika gaitā ir pielietojušas vardarbību un abas ir atbildīgas par konfliktu.

Izraēlas un arābu konflikts – gadu desmitiem lietots, bet nedaudz maldinošs jēdziens, ko patīk izmantot Izraēlas galēji labējiem spēkiem, lai uzsvērtu, ka visa arābu pasaule cīnās pret vienu Izraēlu. Ir jāņem vērā, ka

Izraēlai ir oficiālas un neoficiālas diplomātiskās attiecības ar vairākām arābu valstīm.

Karš starp Izraēlu un grupējumu “Hamās” – bruņots konflikts, kas izcēlies pēc 2023. gada 7. oktobra “Hamās” teroristu uzbrukuma Izraēlas teritorijai.

Tuvo Austrumu miera process – raksturo 1990-to gadu miera sarunas, kad notika reālas Izraēlas un palestīniešu diskusijas par miera līgumu. To laikā tika noslēgtas Oslo vienošanās, abpusēji atzīstot Izraēlas valsti un Palestīniešu atbrīvošanas organizāciju. Pēc vardarbības atsākšanās 2000. gadā daudzi Oslo vienošanās punkti de facto vairs netiek ievēroti. Lai arī Oslo vienošanās joprojām tiek minēta kā pamats divu valstu risinājumam, plašāku miera sarunu jau ilgstoši nav.

Tiesības atgriezties – palestīnieši uzskata, ka visiem palestīniešiem, kuri bija spiesti pamest savas mājas laika posmā no 1948-1967. gadam, kad notika Izraēlas un arābu kari, ir tiesības atgriezties savās vēsturiskajās dzīvesvietās. Izraēla uzskata, ka visiem ebrejiem ir tiesības apmesties uz dzīvi Izraēlā un iegūt tur pilsonību.

Teritorijas

Pašlaik nav neatkarīgas Palestīnas valsts. Kopš 2012. gada Palestīna ir ANO novērotāja valsts, kas nav dalībvalsts. Starptautisko tiesību kontekstā Palestīnai ir tiesības veidot savu valsti, taču Izraēlas okupācijas un palestīniešu iekšējās sašķeltības dēļ tas ir sarežģīts process. Tajā pašā laikā Palestīnas valsti ir atzinusi lielākā daļa pasaules valstu (vairāk nekā 130).

Okupētās teritorijas – Austrumjeruzāleme un Jordānas upes Rietumkrasts jeb Rietumkrasts un arī Golānas augstienes (Golānas augstienes gan nereti tiek minētas atsevišķi, lai raksturotu Sīrijas/Izraēlas attiecības).

Gazas josla – arī Gazas joslu 1967. gadā okupēja Izraēla. Pēc Oslo vienošanās aptuveni 80% Gazas joslas teritorijas tika nodota Palestīniešu pašpārvaldei. 2005. gadā Izraēla vienpusēji izveda savus spēkus un kolonistus no Gazas joslas, vienlaikus saglabājos kontroli pār gaisa telpu, piekrasti un transporta līdzekļu iekļuvi. Tikai kustību pār Rafahas

robežkontroles punktu uzrauga Ēģiptes varas iestādes. Izraēla ir noteikusi Gazas joslu par naidīgu teritoriju un ieviesusi pret to ekonomiskas sankcijas, tādējādi atbildot uz regulārām raķešu apšaudēm no šīs teritorijas. Faktiski ir vērojama teritorijas blokāde.

Jeruzāleme – laika posmā starp 1949. un 1967. gadu pilsēta bija sadalīta Izraēlas kontrolētajā Rietumjeruzālemē un Jordānijas kontrolētajā Austrumjeruzālemē. Pašlaik Izraēla ir pieteikusi pretenzijas uz visu pilsētu un sauc to par savu galvaspilsētu. Vairums ārvalstu vēstniecību ir Telavivā.

Austrumjeruzāleme – Izraēla okupēja Austrumjeruzālemi 1967. gadā. Lai arī ASV ir atzinušas Jeruzālemi par Izraēlas galvaspilsētu un pārcēlušas turp savu vēstniecību, pēc starptautiskajiem likumiem Austrumjeruzāleme joprojām tiek uzskatīta par okupētu teritoriju. Palestīnieši vēlas pasludināt Austrumjeruzālemi par nākamās Palestīnas valsts galvaspilsētu. Starptautiski tiek uzskatīts, ka Jeruzālemes statuss jāizlemj Izraēlas un palestīniešu sarunās divu valstu risinājuma ietvaros.

Palestīniešu teritorijas – šo jēdzienu attiecina tikai, lai apzīmētu Palestīnas pašpārvaldes kontrolētās teritorijas (tātad, faktiski daļu Rietumkrasta).

Palestīniešu zemes – bieži lietots vispārinošs jēdziens, lai aprakstītu visas okupētās teritorijas un pamatotu, kāpēc šajās teritorijās celtās kolonistu apmetnes ANO uzskata par nelikumīgām.

Ebreju kolonistu apmetnes (*settlements*) – pēc 1967. gada kara Izraēlas okupētajās teritorijās celti dzīvojamie rajoni. Saskaņā ar starptautiskajiem likumiem, šīs apmetnes nav likumīgas. Uz to norāda arī ANO Drošības padome, bet Izraēla šādu vērtējumu noraida.